

József Attila „kőtáblái” negyedszázad múltán

Tisztelt Főszerkesztő Úr!

25 év elteltével írhatok-e mást, valami újat arról, hogy mit jelent számomra és a mai magyar valóság számára József Attila?

Minden cinizmus nélkül válaszolhatnám talán – amint akkor Garai Gábor tette – hogy amit akkor leírtam, azt most is mind érvényesnek tartom. A József Attila kőtáblájára vésett erkölcsi normák ugyanis nem változtak és soha nem is fognak változni, hiszen nem középiskolás fokon lettek megfogalmazva! De sajnos, az emberi társadalmak sem változnak, ezért az erkölcsi parancsolatok is örökké szükségesek, tehát ma ugyanúgy időszerű felidézni őket, mint huszonöt évvel ezelőtt.

Azaz, hogy valami mégis változott. Negyed százada – végigolvasva a feltett kérdésekre adott válaszainkat – még kivétel nélkül mindannyian (bár más szemzőgből és más hangsúlyokkal) azt remélhettük, hogy csak idő kérdése és a megjött szabadság majd megszüli a rendet. Bensőnkől vezérelve mindannyian okosan, szépen dolgozunk majd, mert csak úgy érdemes. Előbb-utóbb majdcsak fegyelmeztettek leszünk s úgy élünk, hogy lelkiismeretfurdalás nélkül ehessünk, ihassunk, ölelhessünk és alhassunk. Egyre többen tudjuk majd, hogy hiába fürösztjük önmagunkban, csak másban moshatjuk meg arcunkat!

Magam azzal fejeztem be írásomat, hogy mivel „Emberek, nem vadak –/elmék vagyunk! Szívünk még vágyat érlel, /nem kartoték-adat” Még akkor sem, ha személyi számmal láttak el bennünket. Ez utóbbi mondatot már akkor is csak reménykedve biggyesztettem írásom végére, most, huszonöt év múltán azonban belátom, hogy ebben a reményemben is csalatkoznom kellett. Igenis, egyre inkább kartoték adat lettünk. Ahol betartják a törvényt, ott már csak egy sorszámként szólítanak be bennünket az orvosi rendelőkbe és a hivatali ablakok elé! Ügyeinket titkos kód-számaink bepötyögtetése után intézhetjük és lakásaink biztonságáról kódzáras, rácsos, acélpántos ajtóink gondoskodnak.

S hogy valósultak meg egyéb reményeink?

A rendet illetően ma József Attilánál reménytelenebbül állíthatjuk, hogy „Oh, én nem így képzeltem el a rendet”. Ő akkor, s egy emberöltővel később még mi is legalább reménykedhettünk benne, de a remélt rendet hozó társadalmi rendszer világméretű megbukásával most már reménykednünk sincs miben. Az előttünk álló piacgazdasági példaképek annál kevésbé vonzóak, minél közelebbről látjuk őket. A világpolitikát nem a költők humánuma szerint igazgatják s bizony a favágó széles fejszétének sincs oka mosolyra, sőt ma már siránkozva sem döntheti a tőkét. Fenn az emelvényen kis pocakjukat veregetve ma is szellemes, aranyszájú szónokok beszélnek a nép nyomoráról, melyet francia szabású félcipőjükben csak ők tudnak eltiporni. Ma nem a külvárosi éjben, s nem röpcédulákkal iramlík át egy-egy elvtárs kutyaként előre szimatolva és macskaként hátra fülelve, hanem fényes nappal, belvárosi utcák kukái között óvakodik, hogy nem ismeri-e föl valaki.

S bizony ma is nagyon sok helyen „romlott fényt hány a kocsmá szája, tócsát okádik ablaka”. S ma is igaz, hogy „aki szegény, az a legszegényebb”.

S rakunk-e nagy-nagy tüzeket, hogy melegednének, felengednének az emberek? Miért nem? Milyen jó lenne, ha a költő reklám mondattá szűrített egyik legutolsó, mélységesen mély értelmű jankiáltását - „Csak az olvassa versemet, ki ismer engem és szeret” - minél többen meghallanák, olvasnák és megértenék azok is, akik eddig nem értették és nem szerették Talán megértenék, hogy a közös tűz rakása fontosabb, mint távoli tájakra hadba csábulni az újjáépítés koncán marakodás reményében. Megértenék, hogy „csak itt mosolyoghatsz, /itt sírhatsz, magaddal is csak itt bírhatasz / oh lélek! Ez a hazám”. Ha megéreznék, hogy “magyarnak számkivetve, / lelkem sikoltva megriad - /édes hazám, fogadj szivedbe, / hadd legyek hűséges fiad!”

Jó lenne „rendezni végre közös dolgainkat”, hogy ne kelljen együtt, mégis elmagányosodva a Hét toronyba zárva élnünk, ne kelljen úgy, reménytelenül eltűnünk az életből (a történelem színpadáról?), „akár az erdőben a vadnyom.”

Tudom, hogy a komorabb hangvétel akár az időskor rovására is írható, de minden bizannyal szerepet játszik benne az is, hogy a mi generációnk életében már harmadszor fordult ki sarkából a világ, s új reményeink mindannyiszor porba hulltak. A csalódások sorozata pedig nem melegágya a jövőbe vetett bizakodásnak. „Jogállamban a pénz a fegyver./ A hadviselés itt ma más. / A hős a kardot ki se rántja, /bankó a bombarobbanás /s mint fillér, száll szét a szilánkjá.” Talán igazuk van azoknak, akik különösebb filozofálás nélkül nyersen kimondják, olyan világot (Megasztáros Való Világot) élünk, melytől bizonyára József Attila forog a sírjában.

Az élet azonban él, és élni akar. Mint ahogy József Attila is szívesen volt volna köztünk, lelke nyugalmát azonban nagyon ritkán találhatta meg, “mert álmaiban megjelent /emberi formában a csend /s szívében néha elidőz /a tigris és a szelíd őz.” A szelíd őz szívének sokkal ritkábban volt vendége, de talán ezek voltak élete legszebb percei, ilyenkor engedte játszani szép, komoly fiát a rendet szülő szabadság. És ilyenkor volt vele az a szeretetreméltó Isten, akihez - bár költészetének részeként ezt, ki tudja miért, nem nagyon emlegettük – több versében is visszavisszatért, gondolatait mindig fényesebbre csiszolgatva.

„...Gondolatban tán nem is hittem.
De mikor egy nagy zsákot vittem
s ledobván, ráültem a zsákra,
a testem akkor is őt látta.

Most már tudom őt mindenképpen,
minden dolgában tetten értem.
S tudom, miért szeret engem –
tetten értem az én szivemben.”

Hogy könnyebben viselhessük az élet súlyát, s legalább reményeinknek parázsát élesztgethessük, a reménytelenségébe pusztulni kényszerült költő ehhez is ad segítséget a gyermeki lélek tisztaságát tükröző soraival.

S mint ahogy éppen a 25 évvel ezelőtti megemlékezésben közölt egyik prózai írásában olvashatjuk, olyan egyszerű, megszívlelendő üzenetet is hagyott – akár

a Palócföldbe is írogató – költők számára, hogy „Tessék a versért egy kicsit megszenvedni...valójában a költészet csak csurran-cseppen, s csupán akkor árad, ha megírtuk, de semmi esetre sem az írás közben. És mi a csudát akarnak a szabad verstől? Egy kis kötöttség iskolának, műhelygyakorlatnak, vagy egyszerűen csak rendes, tisztességes versnek sem ártana.”

Neki elhihetjük!

1980|2

75 éve született

József Attila

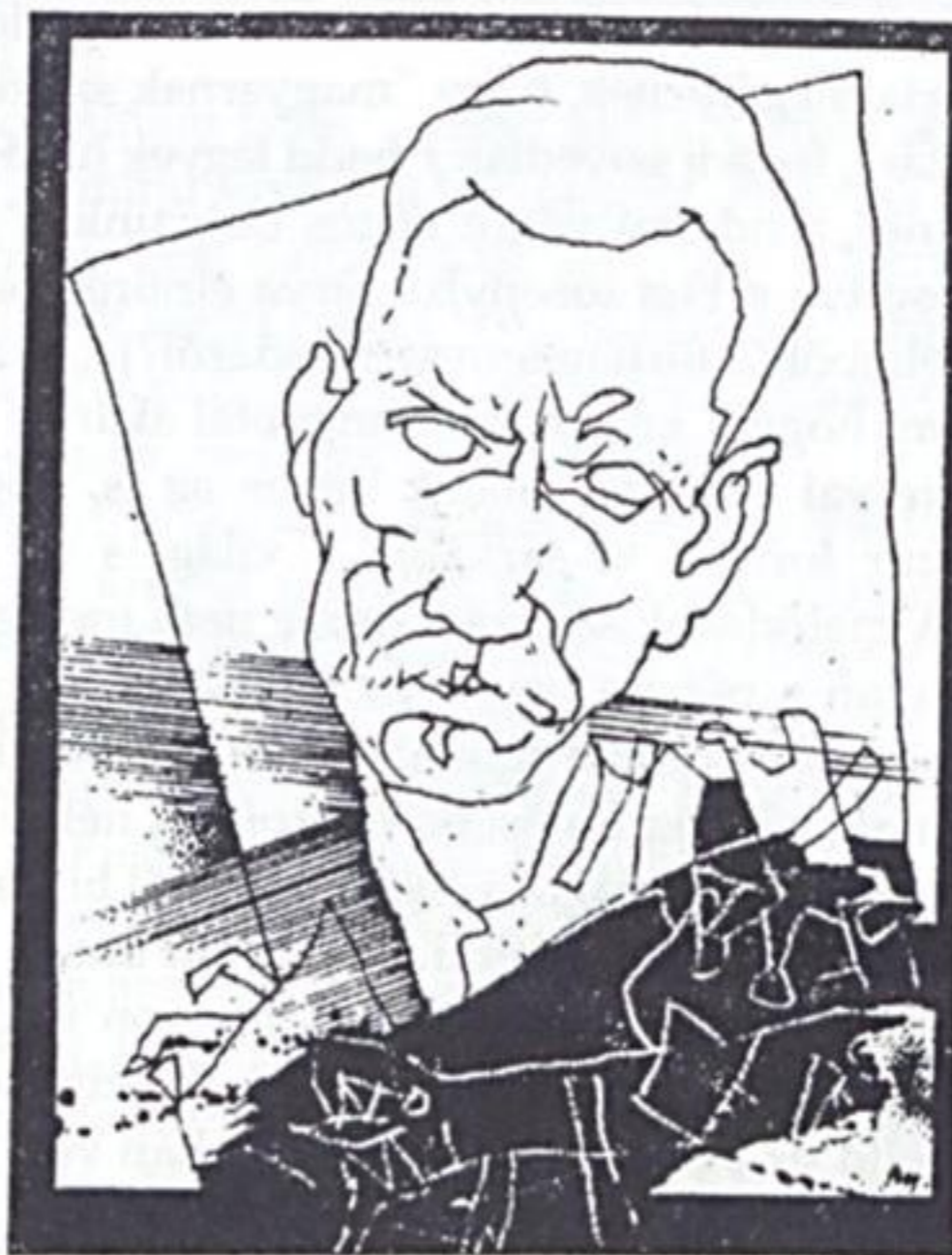
A Derkovits-szemlélet
alakulásáról

Fábry Zoltán
szellemi öröksége

Petrőczy Éva, Szöllősi Zoltán,
Győri László, Bartha Pál
versei és
Onagy Zoltán prózai írása

A műemlék nélküli város

Helytörténet —
honismeret — néprajz

PALÓCFÖLD

„A költő alkot és ez nem jelent kevesebbet, mint hogy alakítja a világot, az emberi világot, az emberiséget azoknak a segítségével, akik a társadalmi munkamegosztás révén mással léven elfoglalva, úgy osztóznak a költő tevékenységében, hogy művét szeretettel veszik magukhoz. Mert a mű nem annyira a művész, mint inkább azok által él, akik szeretik a művészetet, a azért szeretik, mert keresik az emberiséget.”

(József Attila: A mai költő feladatai, 1917.)

„Az immár tíz esztendeje elhunyt Fábry Zoltánra emléketűnk, Stóiz egykori lakójára, a stóizi életforma csodálatos és szuggesztív kialakítójára, a szlovákiai magyar irodalom és kritika egyik alapítójára, a vigyázó strázslóra, akinek számára nem létezett évszázati poszt. Örökségét magunkénak valljuk, tevékenységét — melyeket nem tudott kikerülni a nagy történelmi zivatarokban — vállalunk. De nagyra becsüljük őt.”

(Kovács Győző: Fábry Zoltán szellemi öröksége)

„Az a megállapítás, hogy a helytörténeti kutatás alapvetően jelleme meg önmagában nem peboratív, mert nélküle nem képzelhető el jól adatolt és szilárd háttérrel nyugvó szintézis: abban viszont mindenki megegyezik, hogy az alapvetés feltétele a szakmai felkészültség, a téma tágabb körülményeire és minden lehetséges forrás felhasználására.”

(Bakó Ferenc: Helytörténet — honismeret — néprajz)

TÁRSADALOMPOLITIKAI, IRODALMI, MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT